

# SLOVENŠČINA-

## UMETNOSTNA BESEDILA

### FRANCE PREŠEREN POVODNI MOŽ

#### PONAVLJANJE

Anafora xx \_\_\_\_\_

Xx \_\_\_\_\_

Epifora \_\_\_\_\_xx

\_\_\_\_\_xx

Anadiploza xx \_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_xx

Epanalepsis \_\_\_\_\_xx

Xx \_\_\_\_\_

ne boj se ne boj se

#### OKRASNI PRIDEVEK

Lepe, zala, lahke, dereč

#### VZKLIK

Oj uršika zala zdaj tebi gorje!

#### STOPICA/ METRIČNA SHEMA

( amfibraška stopica )

Od nekdanj lepe so Ljubljanke slovele

U ---- U U -- U U ---- U U -- U

U-U = ena stopica

Četverostopični amfibrah

-poudarjen zlog

U nepoudarjen zlog

#### RIMA

Abab cdcd -Prestopna

Abca -Prosta/ svobodna

Abba- Oklepajoča

Abbbcc- Ustaljena v vseh kiticah

#### PRIMERA/ KOMPARACIJA

Ko najbolj iz zvezd je danica svetla

najlepša iz deklic je Urška bila.

#### POOSEBITEV/ PERSONIFIKACIJA

Trobente in gosli in cimbale pele

#### METAFORA/ PRENESENI POMEN

Možake je dolgo vodila za nos

Skušala jih v mreže razpete je ujet

#### METONOMIJA/ PREIMENOVANJE

Plesale lepote z Ljubljane so cele

#### ONOMATOPOIJA/ PODOBNOGLASJE

Zasliši na nebu se strašno grmenje,

zasliši vetrov se sovražno vršenje

#### GEMINACIJA

Le urno, le urno

Balada- srednje dolga lirsko-epska pesem,  
zgradba – dramski trikotnik, nastopa malo  
oseb, dogajanje je nazorno, napeto,  
grozljivo, temačno, veliko dvogovora,  
nastopajo nadnaravne sile, konec je  
tragičen.

#### ZAMENJAN VRSTNI RED BESED

#### SPOROČILO

Sporočilo je da ne smemo biti prevzetni,  
saj nas lahko dočaka kazen.

#### KRAJ IN ČAS DOGAJANJA

Stari trg, pod lipo v Ljubljani poleti v  
nedeljo popoldne.

#### EPSKA/ PRIPOVEDNA

## TURJAŠKA ROZAMUNDA

Romanca- daljša lirsko- epska ali epska pesem španskega izvora, opeva boje in ljubezni vitezov, vedrejša od balade, mirna vsebina, bolj resnična, zaključek je pomirljiv, ni tragičen.

STOPICA ( trohej)

Hrast stoji v Turjaškem dvoru

Četverostopični trohej

PRIMERA/ KOMPARACIJA

Rozamunda, roža deklic

POOSEBITEV/ KOMPARACIJA

... meč krvavi v močni desni pred seboj drvi bosnjake...

... nje pogledi vžigajo skeleče rane...

METAFORA/ PRENESENI POMEN

... nje pogledi svetle strele

METONOMIJA/ PREIMENOVANJE

... čast ljubljanskih nun postane...

OKRASNI PRIDEVEK

... nje pogledi svetle strele...

SAMOGLASNIŠKI STIK/ ASONANCA

Je ujemanje samoglasnikov na koncu dveh ali več verzov in lahko obsega en, dva ali celo tri samoglasnike naglašene zloga dalje.

*Rozamunda roža deklic,  
čast dežele je doma**a**če;  
nje pogledi, svit<sup>le</sup> strele  
z néba jasnega posl**ane**,  
deleč krog junakov srcam  
vžigajo skeleče **ra**ne.*

ZAMENJAN VRSTNI RED BESED

KRAJ IN ČAS DOGAJANJA

V turškem gradu.

## APEL IN ČEVLJAR ( 4. st p.n.št. )

SPOROČILO:

Vsak naj sodi le tisto na kar se spozna. Pesem je namenjena vsem, ki vevprek kritizirajo, pa tudi Jerneju Kopitarju, ki je sicer velik jezikoslovec, na poezijo pa se ne spozna.

TEMA

Tema je pesnjenje, ker je to pesem Prešeren namenil Kopitarju, ki je kritiziral njegove pesmi.

VODILNI MOTIV

Vodilni motiv, ki se pojavlja skozi celo pesem je neutemeljeno kritiziranje, Kopitar, prav je da se prepričamo v resničnost.

SONET je ena od oblik pesmi, ki jih je Prešeren pripeljal v slovensko poezijo. Vrsta takšne pesmi je ponavadi lirska. Sestavljena je iz 4 kitic, prvi dve sta kvartini ali štirivrstičnici, drugi dve pa tercini ali trivrstičnici.

Je lirska pesem, saj izraža pesnikovo mnenje o kritiziranju.

RIMA

1. ABBA (oklepajoča)
2. ABBA (oklepajoča)
3. CDD
4. CEE

V pravem sonetu mora biti rima v tercetnem delu prestopna.

VZKLIK

Le čevlje sodi naj Kopitar

KOMPARACIJA/ PRIMERA

Obraznik, slika, pesmi

OKRASNI PRIDEVEK

Kopitni mož

PERSONIFIKACIJA/ POOSEBITEV  
Resnico ljubi

METAFORA  
Le čevlje sodi naj kopitar

METONOMIJA/ PREIMENOVANJE  
Žijalo neumno, čevljarček, mož kopitni

ZAMENJAN VRSTNI RED BESED

SOPOMENKE  
Čevljarček, smolec, mož kopitni, kopitar

## **IVAN TAVČAR CVETJE V JESENİ**

### **ŽIVLJENJE IVANA TAVČARJA**

Ivan Tavčar bil je slovenski pisatelj, politik, ljubljanski župan, časnikar in odvetnik, ki se je rodil 28.8.1851 v Poljanah nad Škofjo Loko. Živel je v revni družini, a ga to ni oviralo pri njegovi karieri. Hodil je na osnovno šolo v Ljubljani, ter se čez nekaj let vpisal na gimnazijo od koder se je zaradi disciplinskih prestopkov moral prepisal na novomeško gimnazijo, nato pa spet nazaj na ljubljansko. Po koncu gimnazije je šel na dunajsko univerzo, kjer se je vpisal na študij prava. Čez 4 leta je postal odvetniški pripravnik in po devetih letih je odprl svojo odvetniško pisarno v Ljubljani. Leta 1921 je postal ljubljanski župan. V zadnjih letih življenja pa je prenehal javno delati zaradi bolezni. Umrli je 19.2.1923 v Ljubljani.

Cvetje v jeseni je nastala v času realizma. V tem obdobju so pisatelji pisali resnične dogodke, brez čustev in mnenj. Ena takih Tavčarjevih knjig je Visoška kronika.

Cvetje v jeseni pa ni tako realistična, saj Janez opisuje svoja čustva, še posebej ko opisuje svojo ljubezen do Mete in ko sočustvuje z Skalarjevo ženo Luco. Cvetje v

jeseni je ubistvu bolj romantika kot realizem. Razlog je seveda ljubezen med Janezom in Meto. Značilnosti romantike so:  
-čustva (kot sem že prej povedala ljubezen do Mete.)  
-ljubezen do domovine ( ko opisuje naravo)  
-razmišljanje ( tuhta ali naj jo zasnuje ali ne)  
-pretiravanje ( smrt mete)

TEMA  
-je ljubezenska, ker se Janez in Meta ljubita, pisatelj opisuje njuno ljubezen.

KRAJ IN ČAS DOGAJANJA  
-v Ljubljani, na najlepšem ljubljanskem vrtu, pod divjim kostanjem.  
-na Jelovem Brdu, v hiši pri Presečnikovim, na polju, v cerkvi, na gori  
-v Ljubljanski odvetniški pisarni  
  
-poleti ( ko se je otava kosila)  
-ko je imel Janez 38 let

SPOROČILO  
-v ljubezni ni meja. Tudi starost ne.  
-prava ljubezen je vse bolj redka (sploh v večjih mestih, kjer je veliko bogatašev).

## **VISOŠKA KRONIKA**

Ivan Tavčar pripoveduje o Agati, ki so jo obsodili čarovništva. Agata bi se tega lahko rešila le tako, da bi na kateri koli način prišla na drugo stran vode. Ko je tako hodila ji je spodrsnilo in padla je pod gladino. Jurij je skočil v vodo in jo rešil. Njena nedolžnost je bila na koncu dokazana.

Visoška kronika je zadnje pisateljevo delo in najznamenitejši roman, ki je izšel leta 1919 in velja tudi za enega najboljših slovenskih romanov. Je zgodovinski roman, ki posega v obdobje proti reformacije, tridesetletno vojno in preganjanje čarovnic.

Zgodba je postavljena na konec 17. stoletja. Pisatelj je sicer želel napisati trilogijo (besedilo v treh delih), vendar ga je prehitela smrt, tako da je napisal samo prvi del.

### **KRAJ IN ČAS DOGAJANJA**

-Konec 17. st

- na kmetiji ob vodi, v poljanski dolini, pri poljanščici

### **REALIZEM**

-V ospredju razum. Realisti strmijo k naravoslovnemu, tako kot je v resnici, stvarnemu opisovanju in objektivnosti.

### **KNJIŽEVNE ZVRSTI IN VRSTE**

-Pripovedna proza, predvsem roman in krajše pripovedne vrste ( črtice, novele)

-Poezija je v realizmu bistveno manjšega obsega

### **REALISTI**

Ivan Tavčar- Visoška Kronika

Janko Kersnik- Kmetske slike

Simon Gregorčič- Soči

Josip Jurčič- Kozlovska sodba v Višnji gori

Fran Levstik- Martin Krpan

## **JANKO KERSNIK**

### **KMETSKE SLIKE- MAČKOVA OČETA**

#### **SPOROČILO**

Za starše je treba lepo skrbeti, saj so tudi oni za nas lepo skrbeli, saj če grdo ravnamo z njimi se bodo naši otroci tega naučili in bodo oni za nas na stara leta grdo ravnali.

#### **PRVOOSEBNI PRIPOVEDOVALEC**

#### **BESEDILO**

Jezik in dogajanje na kmetih oddaljujeta besedilo od sodobnega.

Po večini je besedilo objektivno, malo pa tudi subjektivno.

#### **ČRTICA JE IZŠLA V ZBIRKI KMETSKE SLIKE**

**Slika**= literarna slika, podobna črtici

Po dolžini= kratka

Slog pisanja= realističen

Čas dogajanja= daljše obdobje

Osebe= v središču ena knjižna oseba

#### **PREGOVOR**

Ti očeta do praga, sin tebe čez prag- če grdo ravnaš z očetom bodo otroci še grše ravnali s tabo.

**JANEZ MENART**  
**KMEČKA BALADA**

**KRAJ IN ČAS DOGAJANJA**

Pesem se dogaja na kmetih. Zvečer ( mrak se niža), konec pomladi ( oreh v zadnjem cvetu).

**SPOROČILO**

Da ni nikogar več, da je domačija ostala sama. Kmečko življenje.

**TEMATIKA**

Socialna. To je problem, govori o razlikah današnjega življenja in nekoč.

**ZUNANJA ZGRADBA**

Štirivrstičnica- kvartina

**RIMA**

Abab cdcd- prestopna  
Abca- prosta/ svobodna

**BALADA**

-žalostna vsebina  
-malo oseb  
-žalosten/ tragičen konec  
-nadnaravne sile  
-besedilo v vezani besedi (gre za poezijo, verze)

**POOSEBITEV**

-bogec gleda  
-grunt je brez rok  
-sam je zdaj plug